

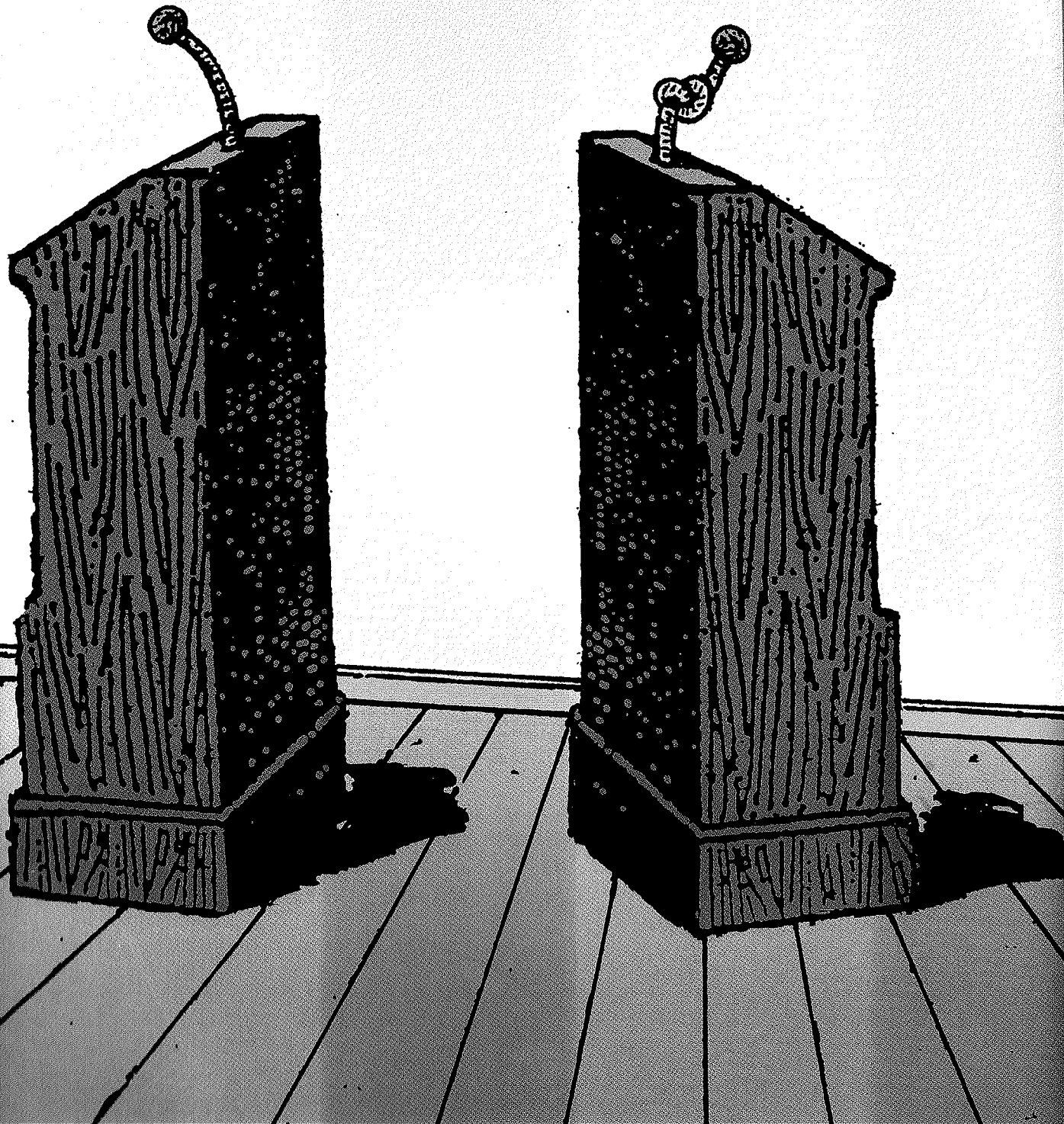
Onze Taal 2/3

CONGRES 'ZIN EN ONZIN VAN JARCON'

Inleiding door de voorzitter

Waken en slapen
Een woordje over

De taal van de straat

VAN AMALIA TOT ZJORS

Welke voornamen krijgen baby's tegenwoordig?

Gerrit Bloothoof - Utrecht Institute of Linguistics - OTS
Doreen Gerritzen - Meertens Instituut, Amsterdam
Emma van Nifterick - www.voornamelijk.nl

Wie studie verricht naar voornamen, had tot voor kort alleen maar geboorteadvertenties en leerlingenbestanden tot zijn beschikking. Maar niet zo lang geleden heeft de instantie die over de kinderbijslag gaat haar archieven opengesteld voor onderzoekers. Van alle 4,2 miljoen kinderen die de afgelopen twintig jaar geboren zijn, zijn de voornamen nu bekend, en die rijkdom aan gegevens levert verrassende inzichten op.

De roepnaam van de jongste Oranjeteig, *Amalia*, is vrij zeldzaam: de afgelopen twintig jaar is hij aan maar 94 meisjes gegeven. Die kinderen wonen verspreid over heel Nederland en hun ouders behoren, als je afgaat op de wijken waarin ze wonen, waarschijnlijk tot de lagere inkomensgroepen.

Hoewel alle voornamen al sinds jaar en dag in het bevolkingsregister vastgelegd worden, hadden we deze informatie tot voor kort niet kunnen geven, simpelweg omdat niet alle gegevens voor onderzoek beschikbaar waren. Heel lang hebben wetenschappers het moeten doen met verzamelingen geboorteadvertenties in kranten, leerlingenbestanden van scholen en soms een gemeentelijk bestand. Met alle beperkingen van dien.

Unieke naam

Aan die beperking kwam een aantal jaren geleden een einde toen de Sociale Verzekeringsbank, de instantie die kinderbijslag verstrekt, gegevens over de eerste officiële voornaam van kinderen aan het Meertens Instituut ter beschikking stelde voor wetenschappelijk onderzoek. Aangezien voor bijna elk kind kinderbijslag wordt aangevraagd, is deze voornamencollectie vrijwel compleet. Dit heeft een krachtige impuls gegeven aan het in kaart brengen van de moderne naamgeving.

Die inventarisatie had nog heel wat voeten in de aarde: sinds 1983 zijn er 176.800 verschillende voornamen gegeven, en jaarlijks komen daar ongeveer 6000 nieuwe namen bij. Ter vergelijking: in het dikke boek *Prisma voornamen* staan 20.000 namen. Die diversiteit is deels te verklaren uit het feit dat allochtonen hun

kinderen vaak namen uit hun eigen cultuur geven. Die namen staan zelden in een Nederlands voornamenboek; zelfs voor een kleine bevolkingsgroep kunnen het er al snel duizenden verschillende zijn.

Daarnaast leggen ouders een grote creativiteit aan de dag bij het bedenken van namen. Veel van hen vinden het leuk om hun kind een unieke naam te geven. Dat is in ieder geval gelukt voor ruim 108.500 van de 4,2 miljoen kinderen die sinds 1983 geboren zijn. Ook Willem-Alexander en Máxima hebben hun kind met *Catharina-Amalia* zo'n eenmalig voorkomende naam geschonken.

Dankzij de gegevens van de Sociale Verzekeringsbank kunnen we niet alleen de (nieuwe) namen tellen, maar er nog veel meer over ontdekken, bijvoorbeeld over de verspreiding van namen over Nederland, vernoeming naar bekende personen, vormeigenschappen, trends, de relatie tussen naam en inkomen van de ouders, en de voornamen van kinderen per gezin. Dankzij dat laatste ontdekten we bijvoorbeeld dat de zusjes van Kevin vooral Kelly, Kim, Joyce, Chantal en Melissa heten, en zijn broertjes Dennis, Mike, Jeffrey, Michael en Patrick. Dat wijst erop dat naamgeving samenhangt met sociale factoren. Het resultaat van al dat onderzoek hebben we beschreven in het boek *Over voornamen*, dat dit voorjaar zal verschijnen.

Creatieve spelling

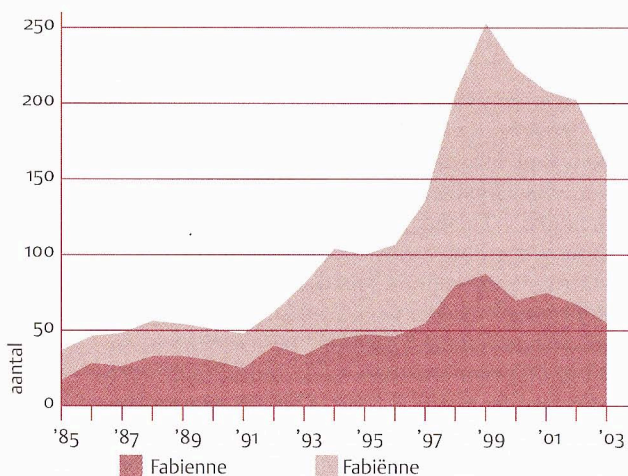
Zoals we al schreven, zijn ouders erg creatief als het om de voornaam van hun kind gaat; ze kiezen bijvoorbeeld een eigenzinnige spelling van een voornaam. Vooral ontleende namen moeten het ontgelden: *Michael* wordt *Maikel*, *François* wordt *Francois*, *Chantal* wordt *Shantal* of *Sjantal*, en *Noëlle* wordt *Nowelle*. *Sjors* is een ingeburgerde vernederlandste spelling van het Franse *Georges*, maar sommige ouders negeren dat en schrijven hun kind in als *Zjors*. Van *Angelica* bijvoorbeeld vonden we vele alternatieve spellingwijzen: *Ancelica*, *Anchelika*, *Anchelyca*, *Andjélica*, *Andzelica*, *Angchelyca*, *Angeleca*, *Angelika*, *Angelië*.

Esmée werd na 1989 vaak
als Esmee geschreven.
Ook kwamen Esméé, Esmé en
Esmay regelmatig voor.

ka, Angeliqa, Angeliqua, Angellica, Angelyca, Angielica, Angylica, Anjalika, Anjaylica, Anjélica, Anjhelica, Anselika en Anzhelika.

De uitspraak van sommige buitenlandse namen wordt gaandeweg vernederlandst. De eerste klank van *Jessica* bijvoorbeeld, klinkt in Nederland meestal als [j], niet als het Engelse [dj], en de beginklank van de Catalaanse naam *Jordi* is oorspronkelijk [zj], maar zo hoor je de naam in Nederland zelden of nooit (de vormen *Sjordi* en *Djordi* komen overigens wel voor). Bij de spelling is die vernederlandsing ook zichtbaar: *Chiara* wordt *Kiara*, en *Monique* wordt *Moniek*.

Bij een klein aantal namen blijft het niet bij een enkele ouder die er een eigenzinnige spelling opna houdt, maar wordt de vernederlandste variant in de loop der jaren gebruikelijker dan de originele naam. Dit geldt voor vrijwel iedere Franse naam (met uitzondering van vrouwelijke varianten van jongensnamen, zoals *Renée*). Zo werd de naam *Fabienne* tot halverwege de jaren negentig het meest in de originele, Franse schrijfwijze gegeven, dus zonder trema, maar na die tijd steeds vaker in de vernederlandste variant: *Fabiënne*.

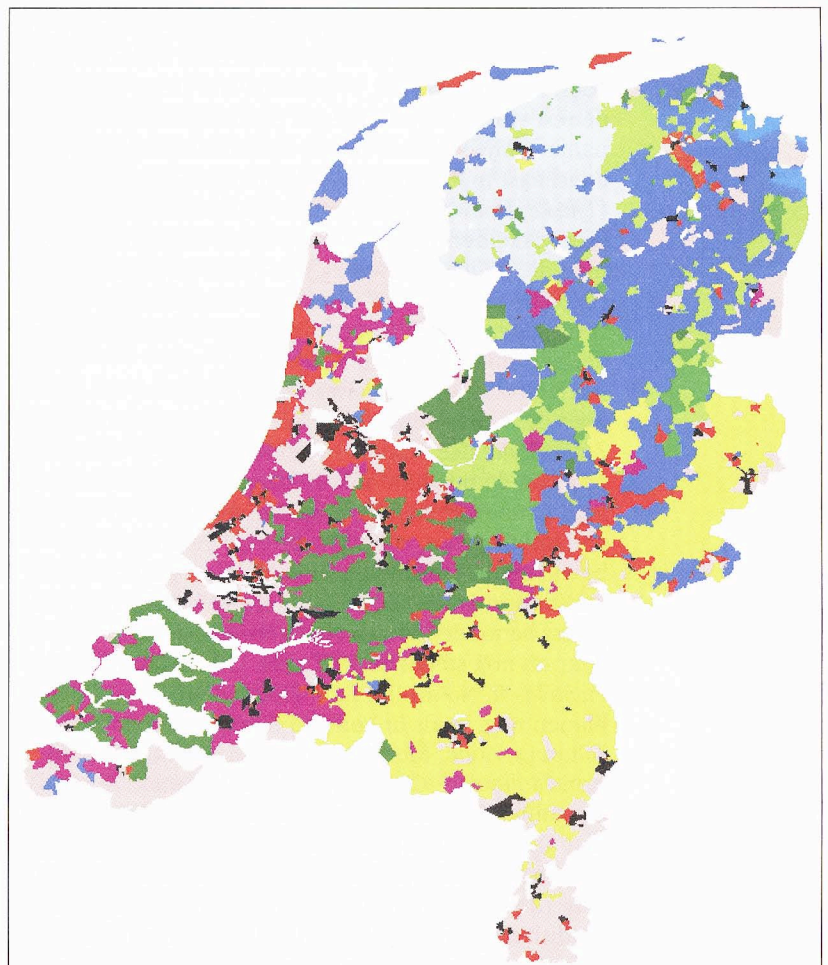

Een nieuwe meisjesnaam als *Roméé* wordt momenteel meestal met accent geschreven, maar zal, als de trend zich doorzet, binnenkort vaker als *Romee* worden gespeld. En de naam *Esmée* was in deze spelling tot 1989 favoriet, maar na die tijd werd hij ongeveer even vaak als *Esmee* geschreven. Ook kwamen *Esméé*, *Esmé* en *Esmay* regelmatig voor.

Meiden van De Wit

Het omgekeerde gebeurde bij de meisjesnaam *Frédérique*. Tot het eind van de jaren tachtig werd de naam vooral als *Frederike* of *Frederieke* gespeld, maar vanaf ongeveer 1990 is de spelling *Frederique* favoriet (dus met een *q* maar zonder accenten), gevolgd door de Franse spelling *Frédérique* en daarnaast nog *Frédérique*. In 2003 maakte *Frederique* een opleving door, die misschien toe te schrijven is aan het personage Frederique de Wit in de veelbekeken televisieserie *Meiden van De Wit*.

Spellingbijzonderheden zijn er ook bij samengestelde namen. Sporadisch komen die zonder streepje voor, waarbij de tweede naam met een hoofdletter wordt geschreven, zoals *AnneFleur*. Andere voorbeelden van dergelijke namen (die aan meer dan één kind gegeven zijn), zijn *LaToya*, *McCallum*, *DeeDee*, *TawaKaltu* en *LeAnn*.

Gedetailleerde voornamenkaart van Nederland (1983-2002)

Elke kleur staat voor een 'profiel'. Het Friese-namenprofiel bijvoorbeeld betekent dat er in die samenstelling relatief meer Friese namen voorkomen (gemiddeld 16%, waar het elders 3% is).

- Traditioneel profiel - Latijnse vorm (met meer Maria, Johannes e.d.)
- Buitenlandsenamenprofiel (met meer Melissa, Kevin e.d.)
- Overgang van traditioneel Latijnse vorm naar buitenlandsenamenprofiel (met meer Maria, Johannes, Melissa, Kevin e.d.)
- Traditioneel profiel - Nederlandse vorm (met meer Hendrika, Jan e.d.)
- Voor-modern profiel (met meer Suzanne, Jeroen e.d.)
- Overgang van traditioneel Nederlandse vorm naar voor-modern profiel (met meer Hendrika, Jan, Suzanne, Jeroen e.d.)
- Friese-namenprofiel (met meer Fenna, Jelle e.d.)
- Kortnamenprofiel (met meer Sanne, Tim e.d.)
- Elitenamenprofiel (met meer Willemijn, Laurens e.d.)
- Alloctonenamenprofiel (met meer Mohamed, Fatma e.d.)

Opmerkelijk zijn ook namen als *Di'Stefano* (ook: *Distefano*), *D'Angelo* (ook *D'angelo* en *Dangelo*) en *O'Neal*. Dat Ierse *O* en dat Italiaanse *Di* betekent '(zoon/dochter) van ...' en is vergelijkbaar met Nederlandse achternamen als *Janszoon*, maar hier gaat het dus echt om voornamen. Ook het lidwoord komt voor, en wel in de Franse meisjesnamen *L'eau* ('het water') en *L'or* ('het goud'), en in het Italiaanse *Laurora* ('de morgenstond').

Regionale verschillen

Voornamen in Nederland verschillen nogal per regio. Vroeger hadden zulke verschillen voornamelijk te maken met het overheersende geloof in een gebied. ▶

In Noord-Brabant, Limburg, de Achterhoek en Twente kwamen veel Latijnse of gelatiniseerde naamvormen voor, zoals *Catharina, Wilhelmus en Petrus*. Mensen in de rest van het land droegen traditioneel Nederlandse namen (bijvoorbeeld *Gerrit, Hendrik en Aaltje*), met daarnaast in Friesland natuurlijk veel Friese namen (*Tjitske, Douwe, Froukje*, etc.). Dat patroon is nu veel ingewikkelder. We kunnen op basis van de voornamen die de laatste twintig jaar per wijk gegeven zijn (bepaald door de vier cijfers van de postcode) tien voornamenprofielen aanwijzen (zie de kaart van Nederland op de vorige bladzijde).

Het 'traditionele profiel - Latijnse vorm', dat volgens de kaart vooral op de Zeeuwse eilanden en in de Zuid-Hollandse polders te vinden is, is een voortzetting van de oude katholieke naamgeving, maar opvallend genoeg komen deze namen niet meer in Brabant en Limburg voor, zoals vroeger. De gereformeerde bevolking in Zeeland en Zuid-Holland gaf vroeger al zulke voornamen, en omdat deze bevolkingsgroep de meest behoudende van Nederland is, gebeurt dat daar nu nog steeds relatief veel. Ook in katholieke enclaves in Noord- en Zuid-Holland vinden we deze namen nog, zoals in Volendam (top-vijf voor meisjes: *Johanna, Alida, Maria, Anna, Margaretha*; voor jongens: *Johannes, Cornelis, Jacobus, Nicolaas, Thomas*). Dergelijke voornamen worden waarschijnlijk meestal niet als roepnaam gebruikt.

In het noordelijk deel van de Nederlandse 'bible belt' (de Veluwe en Noordwest-Overijssel) blijft het 'traditionele profiel - Nederlandse vorm' nog bewaard, zoals in Harskamp (top-vijf: *Hendrika, Maria, Maartje, Wilhelmina, Gerritje - Gerrit, Jan, Hendrik, Evert, Jacob*).

In de noordoostelijke provincies loopt het aantal traditionele namen weliswaar terug, maar de veranderingen zien we in voornamen die toch alweer gedaald aandoen, zoals *Sharon, Mark en Roy* in de top-vijf van Klazienaveen: *Anna, Maria, Johanna, Kim, Sharon - Jan, Roy, Johannes, Rick, Mark*. We hebben dat het 'voor-moderne profiel' genoemd.

Maurits en Mohammed

Friesland kent in het 'Friese-namenprofiel' nog steeds relatief veel inheemse voornamen, maar ze lopen in aantal flink terug. De Friese steden lopen in die teruggang voorop. In sommige dorpen krijgt nog een kwart van de kinderen een Friese voornaam, en veel

van de overige kinderen hebben er een traditioneel Nederlandse naam, zo ook in Damwoude (top-vijf: *Anna, Baukje, Tjitske, Janke, Femke - Johannes, Jan, Pieter, Jacob, Anne*). Enkele Friese namen hebben landelijke populariteit verworven. Het gaat daarbij vooral om *Femke, Nienke, Renske, Fenna en Silke - Jelle, Jesse, Sjoerd, Wessel en Jelmer*.

Latijnse naamvormen worden in Brabant en Limburg bijna niet meer gegeven: nu wordt gewoon de roepnaam bij de burgerlijke stand geregistreerd. Populair zijn korte namen, zoals *Anne, Eva, Floor, Lise, Sofie - Bart, Daan, Luuk, Stein, Thijs*, die kenmerkend zijn voor het 'kortenamenprofiel'.

In Zuid-Limburg en Zeeuws-Vlaanderen vinden we veel meer buitenlandse namen. Dit 'buitenlandse-namenprofiel' zien we ook in grote delen van Noord- en Zuid-Holland. Een typisch voorbeeld is Spijkenisse (top-vijf: *Denise, Chantal, Jessica, Mandy, Laura - Jeroen, Kevin, Michael, Wesley, Ricardo*). Ook in West-Brabant en in Zuid-Holland buiten de Randstad zijn nu ook ouders naar buitenlandse namen, maar daar zijn nu ook nog vrij veel Latijnse naamvormen te vinden.

Waar het kapitaal zit, wordt een eigen voornaamkeuze gemaakt, wat leidt tot het 'elitenamenprofiel', waarin een voorkeur voor Franse namen en voornamen uit onze cultuur en vaderlandse geschiedenis te herkennen is. De gebieden kenmerken zich door de plezierige woonomgevingen van de duinstreek, Het Gooi, Utrecht, de Veluwezoom en de rijke wijken van steden. Een voorbeeld is de top-vijf van de chique wijken van Oegstgeest: *Charlotte, Emma, Anne, Sophie, Laura - Thomas, Maarten, Maurits, David, Joost*.

In de wat minder welvarende gebieden voeren allochtone namen de boventoon. In het 'allochtone-namenprofiel' vinden we Marokkaanse, Turkse en Engels/Amerikaanse (populair bij Antillianen en Surinamers) namen, zoals in de Indische Buurt in Amsterdam (top-vijf: *Fatima, Khadija, Hajar, Youssra, Ouhaima - Mohamed, Bilal, Mohammed, Youssef, Zakaria*) en Spangen in Rotterdam (top-vijf: *Fatima, Karima, Ayşe, Priscilla, Stephanie - Mohamed, Mohammed, Ibrahim, Kevin, Jeffrey*).

Jamai's en Dewi's

Welke namen zijn nu op landelijk niveau populair? De trend is een korte internationale of een korte Nederlandse naam. Let de komende tijd op: *Sara, Isa, Luna, Roos, Floor, Lieke, Maud, Marit, Zoë, Indy*,

POPULAIERSTE NAMEN

De Nederlandse top-25 ziet er voor 2003 (januari-september) als volgt uit (spellingvarianten zijn samen genomen):

Meisjes:

1. Sanne
2. Lisa, Liza ▼
3. Emma ▲
4. Anne
5. Iris
6. Sarah, Sara ▲
7. Isa ▲▲
8. Sophie, Sofie ▲
9. Julia
10. Fleur ▼
11. Anna
12. Femke
13. Britt
14. Eva
15. Amber ▼
16. Lotte
17. Anouk ▼
18. Noa, Noah
19. Esmee, Esmée
20. Kim ▼
21. Laura ▼
22. Demi, Demy ▼
23. Naomi
24. Nina
25. Nienke, Nynke

Jongens:

1. Thomas, Tomas
2. Lucas, Lukas ▲▲
3. Daan
4. Tim
5. Lars
6. Rick, Rik ▼
7. Luuk, Luc
8. Tom, Thom ▼
9. Max ▼
10. Sem ▲▲
11. Bram
12. Niels, Nils ▼
13. Stijn, Stein, Steijn
14. Thijs, Tijds
15. Ruben
16. Milan ▲▲
17. Mohamed, Mohammed
18. Jesse
19. Sam ▲
20. Daniël, Daniel
21. Sven, Swen
22. Kevin ▼
23. Jan
24. Koen, Coen
25. Robin, Robbin ▼

- ▼ = frequentie sinds 2000 meer dan 15% gedaald
- ▲ = frequentie sinds 2000 meer dan 15% gestegen
- ▲▲ = frequentie sinds 2000 meer dan verdubbeld

Senna, Dewi - Lucas, Luuk, Luca, Sem, Milan, Sam, Finn, Tijn, Mika. Ook bekende personen drukken hun stempel op Nederlandse namen, maar die invloed is niet zo groot als vaak gedacht wordt. In de top-25 (zie het kader hierboven) zullen we *Jamai* bijvoorbeeld niet snel aantreffen. Na een korte opleving rond de door *Jamai* gewonnen *Idols*-finale in het begin van 2003 nam het aantal baby's met de naam *Jamai* al snel weer af. Het totaal kwam voor *Jamai* in dat jaar

op zo'n vijftig vernoemde jongetjes, daar waar een echte topnaam in de buurt van de duizend komt. Zo gaat het meestal met namen van sterren, ze komen en gaan met de populariteit van de persoon. Uiteindelijk wordt maar een heel klein deel van alle kinderen direct naar ze vernoemd. Soms fungeert een ster wel als katalysator. Maar als een naam dankzij een beroemdheid aanslaat en een blijvertje wordt, vergeten ouders al snel de relatie met de ster. Beroemdheden hebben misschien recente snelle stijgers beïnvloed als *Norah* (zangeres *Norah Jones*), *Azra* (Almeeloos-Turkse Miss World 2002 *Azra Akin*), *Robine* (actrice *Robine van der Meer*), *Dewi* (van *Idols*) en *Suus/Suze* (presentatrice *Suze Mens*) voor meisjes. En bij jongens zijn populair: *Senna* (uniseksnaam, zoon van zanger *Marco Borsato*), *Jayden* (zoon van acteur *Will Smith*), *Renzo* (zoon van goochelaar *Hans Kazàn*) en *Rafael/Rafaël* (voetballer *Rafael van der Vaart*).

De voornamen die we onze kinderen geven, vormen een spiegel van de samenleving. Een kijkje in die spiegel geeft een veelzijdig, soms bekend en dan weer verrassend beeld. Het is zeer waardevol voor de naamkunde dat we dit proces nu in al zijn facetten van jaar tot jaar kunnen volgen.

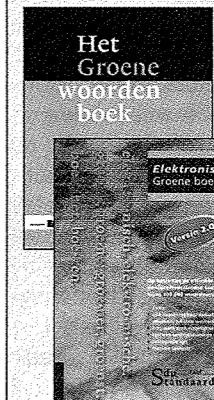
Dit voorjaar verschijnt *Over voornamen* van Gerrit Bloothoof, Emma van Nifterick en Doreen Gerritzen. Utrecht, Het Spectrum, 2004. € 14,95. ISBN 90 274 8444 9
Lezers van *Onze Taal* kunnen het boek met korting bestellen - zie bladzijde 57.

(advertentie)

Goed beslagen ten ijs...

Wij durven met een gerust hart te zeggen dat onze taalboeken toonaangevend zijn. Denk aan de *Woordlijst Nederlandse taal*, het welbekende 'Groene boekje'. Maar wist u dat wij ook *Het Groene woordenboek* uitgeven, een praktisch en actueel woordenboek, geheel volgens de officiële spelling? En dat dit woordenboek nu samen met het *Elektronisch Groene boekje* heel voordelig is?

Het Groene woordenboek en het Elektronisch Groene boekje samen voor maar € 29,90! (normale setprijs € 77,50)

U krijgt de set zonder verdere kosten thuisgestuurd als u € 29,90 overmaakt op rekening 4265902 van Genootschap Onze Taal in Den Haag onder vermelding van GW/EGB en uw lidnummer of adres. Bestelling en betaling vanuit België: € 32,- op postgirorekening 000-1635566-49. Deze aanbieding geldt tot en met 30 april 2004.

ISBN 90 12 10059 3

Ook verkrijgbaar in de boekhandel

toonaangevend in taal **Sdu** UITGEVERS

Idols-sterren Dewi en Jamai, en zangeres *Norah Jones* (v.l.n.r.): verantwoordelijk voor de toegenomen populariteit van *Dewi, Jamai* en *Norah*.

